

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Lietuva – Europos centras ar paribys

Gegužės 25-ąją vyks ne tik antrasis Lietuvos Prezidento rinkimų turas, bet ir rinkimai į Europos parlamentą. Kandidatai visiems žinomi – ir spaudoje, ir interneto tinklalapiuose galima rasti ne tik jų rinkiminių pažadų išklotines, išsamias biografijas, bet ir ataskaitą apie nuveiktus darbus. Tiesą pasakius, labiausiai ir reikėtų kreipti dėmesį būtent į pastarąjį dalyką, nes žodžiai lieka žodžiais, kokie gražūs bebūtų, o štai veikla yra veikla – ji byloja pati.

„Mūsų bendrasis gėris, šalies ir tautos tvirtumas priklauso nuo profesionalių politikų – žmonių, kuriems patikime atstovauti savo reikalus“, – savo kreipimesi, skirtame Europos parlamento rinkimams, teigia Lietuvos vyskupai, siūlantys atsižvelgti į tai, ar mūsų parlamentarai apgynė krikščioniškąsias vertybes kaip tautos išlikimo ir tvirtumo pagrindą, ar jiems svarbesni buvo pragmatiški asmeniniai – grupiniai interesai. Mūsų išrinkti lietuvių europarlamentarai bus šalies ir valstybės veidas, jos istorijos ir kultūros atstovai, tad iš tiesų norėtusi, kad Lietuvai atstovautų verti žmonės, o ne tokie, dėl kurių būna gėda.

Pabrėžiu – parlamentarai yra ir mūsų kultūros atstovai, todėl bent jau aš tikrai nebalsuočiau už asmenį, kurio kultūros lygmuo yra pasibaisėtina žemas – ir kalbos, ir etiketo, ir kultūrinio akiračio atžvilgiu. Juk Europos parlamentas – vieta, kurioje svarstomi ne tik aktualūs ekonominiai ir socialiniai klausimai, tačiau didžiulę reikšmę turi ir kultūra. Senosios Europos šalims to nereikia akcentuoti, nes tai įaugę į jų istoriją ir papročius, o štai mes dažnai manome, kad lietuvių kultūrai atstovauti pakanka cepelinų, šakočių ir klumpakojo. (Beje, pirmieji du yra pasiskolinti iš tų pačių europiečių – vokiečių ir žydų aškenazių virtuvės). Taigi mes susiję su Europa visų pirma kultūriškai, esame istoriniai europiečiai, nors šią tendenciją mums stengiasi išplauti iš istorinės atminties ir palikti tik cepelinus. Juk natūralu, kad tik kultūra „įcentrina“ šalį – aukštos kultūros šalis, ir būdama geografiniame paribyje, iš esmės yra „centre“.

Štai todėl ir mums reikia rinkti į Europos parlamentą žmones, kurie, svarstant Europos kultūros finansavimo, sklaidos ir perspektyvos klausimus, turėtų ką pasakyti, turėtų kuo pasiremti. O pasiremti galima, kaip ir minėjau, konkrečia veikla. Kiek mūsų parlamentarų tuo galėtų pasigirti? Nedaug. Tačiau imkime kad ir jaunąją konservatorę Radvilę Morkūnaitę-Mikulėnienę. Jos veiklos apimtis, organizuojant Lietuvoje įvairius renginius, susijusius su kultūra, paveldu ir istorija, tikrai įsidėmėtina, nekalbant jau apie tai, kad Radvilė ir savo tiesioginėje darbovietėje – Europos parlamente – yra pristatę ne vieną Lietuvą ir jos kultūrą pristatantį renginį. O ir naujasis kandidatas į ES parlamentą Emanuelis Zingeris – humanitaras, tai apskritai retas dalykas politikoje, juolab kai kultūros žinios taip glaudžiai ir darniai susijusios su jo ilgamete politine ir diplomatine veikla bei kova už Lietuvos nepriklausomybę. Išrinkus tokius žmones, galima tikėtis, kad humanitarinės ir dvasinės problemos ES parlamente bus keliamos aukščiausiu lygiu.

Lietuvos vyskupai savo kreipimesi irgi ragina žmones balsuoti atsakingai, protinai ir ramiai įvertinti kandidatus. Mančiau, šito ramaus ir blaivaus įvertinimo iš tiesų reikia. Tegu mūsų šaliai Europoje ir Europai atstovauja atsakingi žmonės, o ne tie, kurie viena sako, o kita daro. Prie pastarųjų priskirčiau asmenis, savo darbais ir žodžiais prieštaraujančius Europos vieningumui ir Lietuvos europietiškamui, tačiau savo partijos sąraše pirmais numeriais pretenduojančius į ES parlamentarus.

Nesilaikykime dvejojų standartų – tie laikai jau praėjo. Būkime garbingi ir atsakingi, o į sąmokslų teorijas žvelkime su humoru. Juk kiekvienas krikščionis žino, kad Dievas, o ne sąmokslų teorijos valdo jo gyvenimą.

Renata Šerelytė

Vilnius, Pilies gatvė

KUKUČIO APSILANKYMAS VILNIUJE

*Tai didelis Vilnius!
Vienoj jo pusėj
stovi gandrai,
kitoj pusėj –
girdėti kalenimas.
Vienoj Vilniaus pusėj –
kerta rugius,
kitoj –
riša pėdus.
Tai didelis Vilnius –
taip jis ir eina laukais
per Lietuvą:
pro Dubysą,
pro Luokę,
per Žemaitiją –
iki pat jūros.*

Marcelijus Martinaitis

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 metams suteikė 24 000 Lt paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Lietuva – Europos centras ar paribys • **2-as psl. M. Mažvydo biblioteka saugo ir išsivijęs dvasinį palikimą.** Parengė Audronė V. Škiudaitė • **4-as psl. Algis Vaškevičius.** Kaimyninėje Lenkijoje – lietuvių kultūros pristatymas • **5-as psl. Astrida Petraitytė.** Išsižadėjęs Varšuvos rožių... • **6-as psl. Algirdas Mikas Žemaitaitis.** Kristijono Donelaičio metų ir raštų ratas • **7-as psl. Laimutė Perednienė.** Mano senoliai/Astrida Petraitytė. Muziejų naktį pas Vytautą Kasiulį pasisvečiavus • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: Vytauto Kasiulio muziejaus pristatymas • Salvadoras Dali Vilniuje

M. Mažvydo biblioteka saugo ir išveivijos dvasinį palikimą

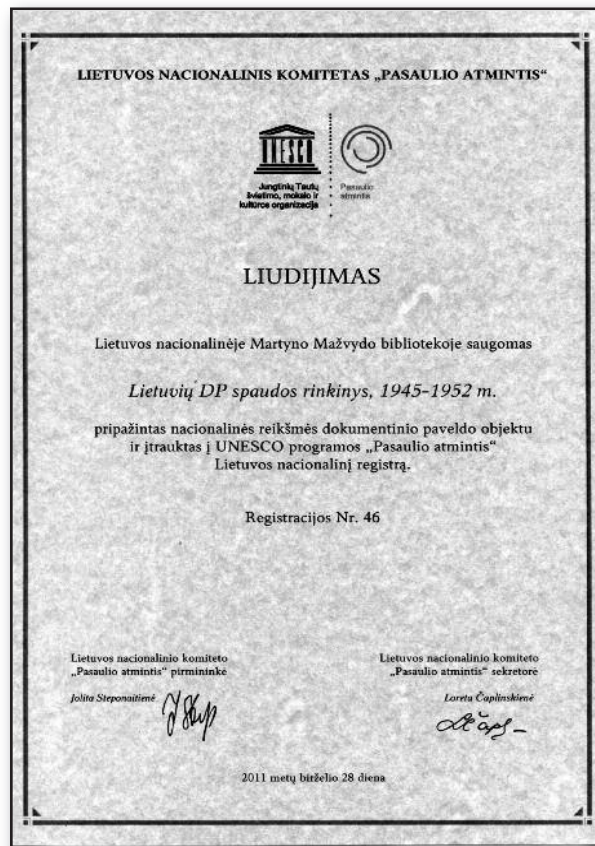
Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka Vilniuje yra pagrindinė šalies viešo naudojimo mokslinė biblioteka, atliekanti taip pat ir parlamentinės bibliotekos funkcijas. Kartu Nacionalinė biblioteka yra valstybinė universali lietuviškų, lituanistinių ir užsienio dokumentų saugykla, nacionalinis publikuotų dokumentų archyvinis fondas, nacionalinės bibliografijos, lituanistinių leidinių valstybinio registravimo centras, Lietuvoje publikuotų dokumentų statistinės apskaitos centras, tarptautinių standartinių numerių suteikimo ir registracijos centras, Lietuvos integralios bibliotekų informacijos sistemos (LIBIS) centras, depozitinė Europos Sąjungos, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Pasaulio prekybos organizacijos ir Tarptautinės atominės energijos agentūros biblioteka ir t. t. Nacionalinės bibliotekos misija – užtikrinti Lietuvos žinių visuomenės poreikių dokumentinei ir skaitmeninei informacijai patenkinimą. M. Mažvydo biblioteka gerai žinoma ir visiems užsienio lietuviams, nes būtent čionai Lietuvai atkūrus valstybingumą išveivija siuntė per okupacijos dešimtmečius užjūriuose sukauptus dvasinius turtus – knygų ir kitokių leidinių bei asmenines kolekcijas. Kokių išveivijos turtų yra sukaupusi ši tautos intelekto saugykla iki šiol, klausiamo dviejų bibliotekos skyrių vadovių – Jolantos Budriūnienės, „Lituanikos“ skyriaus vedėjos, ir Jolitos Steponaitienės, Informacinių išteklių formavimo ir vystymo centro direktorės.

Kaupiame ne tik išveivijos leidinius, bet ir spaudą apie Lietuvą

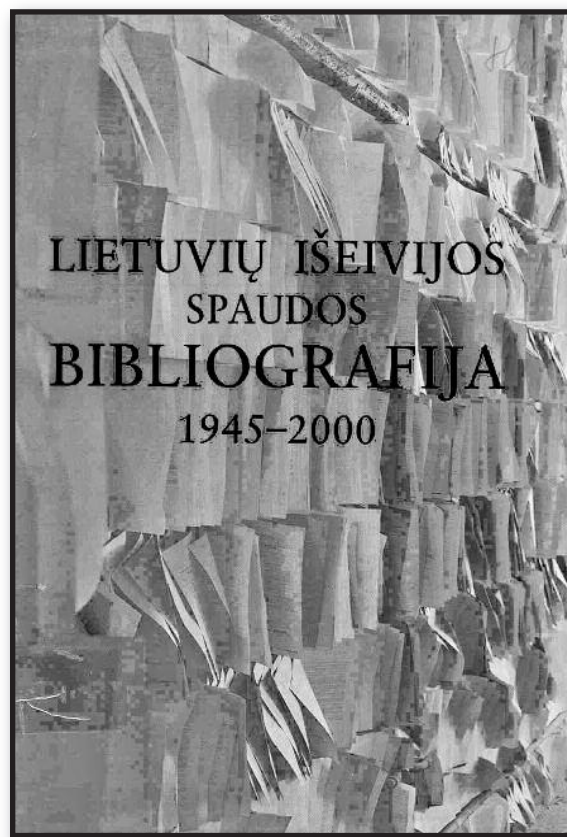
Jolanta Budriūnienė, „Lituanikos“ skyriaus vedėja

Turbūt nesuklysiu teigdama, kad Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje veikiančio „Lituanikos“ skyriaus pavadinimas yra gerai žinomas užsienio lietuviams, kada nors turėjusiems ar tebeturintiems sąsajų su lietuviškąja leidyba, archyvinių dokumentų kaupimu, saugojimu, šios rūšies informacijos telkimu. Tam tikrai daug nusipelnė buvusi ilgametė šio skyriaus vedėja šviesios atminties Silvija Vėlavičienė, jos darbai tęsiami iki šiol. Pastaruoju metu skyriaus funkcijos dar gerokai prasiplėtė – šiandien didelę dalį išveivijoje leistos spaudos jau galime skaityti ir internete – tam puikiai pasitaravo 2010–2012 m. Europos Sąjungos lėšomis vykdytas didžiulės apimties skaitmeninimo projektas (žiūrėkite www.paveldas.lt). Tuo metu, o ir iki šiolei sudarome nemažai autorių–licencinių sutarčių su anksčiauėjusių bei iki šiol tebeinančių žurnalų, laikraščių leidėjais. Jie ne tik suteikė mums teises skaitmeninti leidinius, bet ir gerokai papildė trūkstamais leidiniais mūsų skyriaus fondą. O tai be galo svarbu, nes skyriuje saugomas lietuvių išveivijos spausdintas paveldas yra neatsiejama viso Nacionalinio publikuotų dokumentų archyvinio fondo dalis. Ši išskirtinė funkcija yra patikėta tik mūsų bibliotekai, todėl visi besidomintys išveivijos spauda – tyrėjai, mokslininkai, išveivijos tematiką nagrinėjantys studentai – būtent mūsų bibliotekoje tikisi ir privalo rasti pilniausią rinkinį. Už nuoširdų bendradarbiavimą kaupiant archyvą ir jį skaitmeninant esu dėkinga didžiuliame būriui mūsų diasporos atstovų – JAV, Kanadoje, Australijoje, Europos šalyse. Labai tikiuosi, kad tautiečių, bičiulių pavyzdys paskatins ir kitus, iki šiol neapsisprendusius leidėjus (turiu mintyse pirmiausia „Dirvos“, „Aidų“, „Darbininko“ savininkus) bendradarbiauti su Nacionaline biblioteka, kuri savo skaitytojui stengiasi pateikti kaip galima išsamesnį ir spausdintą, ir skaitmenintą išveivijos spaudos turinį.

Jei kalbėtume apie kitą mūsų saugomo archyvo dalį – knygas, tai čia tikrai pasigirti turime ku. Drašiai galiu teigti, kad saugome apie 90 proc. išveivijoje išleistų knygų. Šiuo metu labiau stinga tik smulkiųjų leidinių – parodų katalogų, koncertų programų... Jų paieškos ir surinkimas sudėtingesnis, o didieji leidiniai yra ne tik sukaupti, bet ir bib-

UNESCO apdovanojimo raštas M. Mažvydo bibliotekoje saugomam Lietuvių DP spaudos rinkiniui 1945–1952 m.

Du lietuvių išveivijos spaudos bibliografijos toms parengė ir išleido „Lituanikos“ skyrius

liografuoti. 1945–2000 m. lietuvių išveivijos spaudos bibliografija, skirta knygoms lietuvių ir užsienio kalbomis, jau išleista. Dabar rengiame trečiąją dalį – periodinių leidinių sąvadą. Tuomet jau bus susisteminti visi minėto laikotarpio spaudiniai.

Šiomet, kai minimas Didžiojo lietuvių traukimosi į Vakarus 70-metis, negaliu nepaminėti ir fakto, kad mūsų skyriuje saugomas pilniausias 1945–1952 m. Vokietijos DP spaudos rinkinys, kuris 2011 m. buvo pristatytas UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ vertinimui ir pripažintas nacionalinės reikšmės dokumentinio paveldo objektu bei įtrauktas į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinį registrą.

Skyriuje saugomos be galo įdomios ir vertingos gerai Lietuvos ir užsienio visuomenei žinomų asmenybių: diplomatų Lozoraitių šeimos, poeto, vertėjo, literatūros kritiko Tomo Venclvos, Prancūzijos lietuvių bendruomenės atstovo, ilgamečio jos pirmininko Petro Klimo asmeninės bibliotekos, kuriose sukaupti unikalūs, dažnu atveju vieninteliai ne tik mūsų bibliotekoje, bet ir apskritai Lietuvoje leidiniai. Šių kolekcijų turinys – tai puiki tiriamoji ir moko-

moji medžiaga pačių įvairiausių interesų – diplomacijos mokslo, istorijos, kultūros istorijos, literatūrologijos, pedagogikos ir kt. sričių studentams, dėstytojams. Galime džiaugtis ir didžiulis, kad šie išskirtiniai ir daug mūsų šaliai nusipelnę žmonės savo bibliotekų rinkinius patikėjęs saugoti Nacionalinei bibliotekai. Pamenu, kad šviesios atminties diplomatas Kazys Lozoraitis, nusprendęs dovanoti šeimos biblioteką, kartu su žmona, žinoma restauratore gerb. Džovana Pignatelli-Lozoraitis, domėdamiesi ir ieškodami tinkamiausių knygoms saugojimo sąlygų, lankėsi ne vienoje Lietuvos bibliotekoje ir mūsų pasididžiavimui pasirinko mūsų. Jo pavyzdžiu po metų pasekė ir Prancūzijoje gyvenantis diplomatas Petras Klimas. Na, o poetas Tomas Venclova savąją kolekciją mūsų bibliotekoje pradėjo kaupti vos tik radosi galimybių į Lietuvą siųsti laisvojo pasaulio spaudą.

O mes savo ruožtu stengiamės, kad ir šių kolekcijų, ir viso skyriuje saugomo fondo turinys būtų kaip galima plačiau atvertas visuomenei. Todėl rengiame spaudos turinį pristatančias įvairios tematikos virtualias parodas, publikuojame straipsnius (ypač malonu paminėti, kad skyriaus darbuotojų publikacijas talpina „Draugo“ kultūrinio priedo redakcija, turime nuolatinę skiltį žurnale „Pasaulio lietuvis“, kt. išveivijos spaudoje). Skyriaus veiklos kasdienybę neblogai atspindi mūsų darbuotojų rengiamas tinklaraštis <http://blog.lnb.lt/lituanikosskyrius/>. Jame galima rasti ne tik mūsų kasdienę veiklą pristatančius tekstus, informaciją apie naujai gautas knygas ar artėjančius renginius, bet ir panašią veiklą vykdančių mūsų kolegų Lietuvoje bei užsienyje darbų, kitos įvairaus pobūdžio su lietuvių išveivija ar Lietuvos įvaizdžiu užsienyje susijusios informacijos.

Pastaruoju metu vienu iš labai svarbių savo uždavinių laikome ir skyriuje saugomo spaudos turinio mokslinio tyrimo skatinimą. Stengiamės sekti ir turėti kaip galima pilnesnę informaciją apie lietuvių mokslininkų, tyrinėjančių vieną ar kitą išveivijos sritį, darbus, patys bandomė suvienyti jaunosios tyrėjus, besidominčius diaspora. Kaip tik gegužės pradžioje esame numatę tarpdalykinį seminarą, į kurį pakvietėme įvairių Lietuvos universitetų jaunosios mokslininkus – doktorantus, magistrantus, savo darbuose nagrinėjančius lietuvių išveivijos temas. O praėjusių metų rudenį kartu su Baltijos šalių diasporos tyrėjus vienijančia organizacija BaltHerNet rengėme tarptautinį seminarą, kuriame dalyvavo ne tik lietuvių, bet ir latvių, estų diasporos tematiką nagrinėjantys jaunieji mokslininkai iš Baltijos šalių bei atstovai iš JAV ir Suomijos. Norėčiau pabrėžti, kad minėtosios BaltHerNet organizacijos veiklos, vienijant visų trijų Baltijos šalių archyvų, bibliotekų specialistus, tvarkančius diasporos paveldą, šią sritį tyrinėjančius mokslininkus, yra labai patrauklios, nes leidžia geriau pažinti labai panašaus trims Baltijos šalių tautoms istorinio laikotarpio suformuotą kultūros paveldą, juo domėtis, tyrinėti, daryti apibendrinimus ir teikia platesnių galimybių mūsų šalių istorijas pristatyti tarptautiniu mastu.

„Lituanika“ kaupia ne tik išveivijos leidinius, bet ir spaudą apie Lietuvą – lietuvių autorių vertimus į kitas kalbas, mūsų mokslininkų darbų publikacijas užsienio spaudoje, taip pat užsieniečių darbus apie mus pačiomis įvairiausiomis – istorijos, politikos, socialinės problematikos, lingvistikos ir kt. temomis. Tokiu būdu mūsų skyriaus fonde formuojamas informacinis įvaizdžio apie mūsų šalį masyvas. Visa ši informacija, kaip ir informacija iš lietuvių išveivijos spaudos, skyriaus darbuotojų yra sisteminama ir pateikiama Nacionalinės bibliografijos duomenų banke, kuris prieinamas internete <http://www.libis.lt:8082/>. Tai tikrai didelė pagalba šios rūšies informacijos ieškantiems mūsų skaitytojams, didžiuliam šiandien laisvai prieinamos informacijos okeane galintiems rasti susistemintus jų poreikius atitinkančios informacijos duomenis.

Lituanistinės informacijos, trūkstamų leidinių paieškų darbas vyksta kasdien. Mes patys kalbiname ir kviečiame naujų mums reikalingų knygų autorius padovanoti knygų bibliotekai, turime nuola-

Atkelta iš 2 psl.

tinus užsienio partnerius – atskirus asmenis ir įvairias organizacijas, teikiančius mums reikalingą literatūrą, pastaruoju metu suintensyvėjo bendradarbiavimas ir su Lietuvos Respublikos ambasadų užsienyje kultūros atašė, na, o išėivijoje gyvenantys lietuviai, nuo pat šalies nepriklausomybės atkūrimo pradėję didžiulį knygų gražinimo į tėvynę vąj, tai mielai daro ir šiandien. Tiesa, dabar mes jau prašome, kad tai būtų daroma iš anksto su mumis pasitarus, atrinkus tai, ko mums dar trūksta, kad kiekvienas brangiai kainuojantis siuntimas iš už Atlanto būtų tikslingas.

Na, o tuos, kurie perskaitė šį straipsnį pagalvos, kad savo namų bibliotekoje turi leidinių – lietuvių išėivijų knygų ar periodinės spaudos, kuriuos galbūt norėtų perduoti, gali rašyti man elektroniniu paštu: j.budriuniene@lnb.lt ar įprastu laišku: Lituaniškos skyrius, Gedimino per. 51, Lt-01504, Vilnius. Esame ir būsimė dėkingi už visas pastangas kaupti ir pildyti mūsų bibliotekos archyvą.

Istorijų mes kuriame visi

Jolita Steponaitienė,
Informacinių išteklių formavimo ir
vystymo centro direktorė

Po 1990 metų knygų, rankraščių srautas iš užsienio buvo labai didelis. Prisimenu tą euforiją, kaip mes džiaugėmės kiekvienu iš už Atlanto atėjusiu siuntiniu. Buvo skubėta parvežti išėivijų dokumentinį palikimą. Jo užteko visoms bibliotekoms, visiems archyvams. Dabar srautai yra sumažėję, bet gera žinia, kad valstybėje atsirado kitoks požiūris, sukurtos specialios, finansuojamos programos liuanistinio dokumentinio paveldo paieškai, integravimui į kultūrinį gyvenimą ir tyrimams. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba – viena iš institucijų, kuri rūpinasi archyvinio paveldo paieškoms, registravimui ir pargabenimui į Lietuvą. Mūsų biblioteka labiau akcentavo spausdintąjį palikimą, kuris kaupiamas „Lituanikos“ skyriuje. Pasirinkti instituciją, kuriai perduoti dokumentus, yra kiekvieno teisė, todėl į mūsų biblioteką perduota ne vienas didesnis ar mažesnis asmeninis archyvas. Vienas pirmųjų buvo kalbininko Prano Skardžiaus archyvas, perduotas 1991 m. šviesios atminties ilgametės Lituaniškos skyriaus vedėjos Silvijos Vėlavičienės pastangomis. Šį fondą sudaro mokslininko užrašai, išrašai, kartotekos. 1992 m. filosofo Antano Maceinos archyvą bibliotekai perdavė Jono Griniaus žmona. Tai mokslininko straipsnių juodraščiai, korektūros. Jos pastangomis bibliotekai po kelerių metų A. Maceinos našlė bibliotekai perdavė ir knygas. Tais pačiais metais biblioteką pasiekė ir skautų veikėjo Antano Saulaičio archyvas. Bene didžiausias yra archeologo Jono Puzino dokumentų rinkinys. Bibliotekoje jau nuo 1941 m. saugoma mokslininko ikikarinio dokumentų rinkinio dalis, – taigi įvyko savotiškas profesoriaus paveldo susijungimas. Pokarinė dalis – tai daugiausiai Lietuvių enciklopedijos redakcijos archyvas. J. Puzino archyvas dabar yra aprašomas, tvarkomas. Mokslininkai jau gali juo naudotis. Tai labai didelis masyvas – labai įdomus ir daug nuveikusio žmogaus archyvas.

Dar reikėtų paminėti architekto Jono Pajaujo iš Švedijos archyvą, tai apie 30 saugojimo vienetų, kurie buvo rasti jo bibliotekoje. Turime Kazio Rožansko dokumentų archyvą, lietuvių spaustuvės ir leidyklos Sidnėje „Mintis“ archyvą, kurį nuolat papildė jos steigėjas, mielas bibliotekos draugas Pranas Nagys. Žurnalisto Kazio Janutos archyvinis dokumentas, laiškus, kuriuos perdavė Irena Striogaitė. Bendradarbiavome su Prane Šlutiene, kuri perdavė organizacijos „Lituanian Mercy Lift“, gimusios atsikuriant Lietuvai, archyvą. Turime labai daug vertingų pavienių dokumentų. Biblioteka už savo lėšas įsigijo politiko, visuomenės veikėjo Leono Prapuolenio dokumentų 2009 m. Vykdamas dailininko, scenografo Mstislavo Dobužinskio valią jo archyvą iš Paryžiaus Lietuvai perdavė sūnus Rostislavas.

Nacionalinė biblioteka dalyvauja Vytauto Didžiojo universiteto išėivijos instituto vykdomame

projekte „Sietynas“, kuriame ir bus sukaupta visa informacija apie išėivijos archyvus, saugomus Lietuvos atminties institucijose (Lietuvoje taip apibendrintai vadinami archyvai, bibliotekos ir muziejai).

Prieš metus buvau Londone, Didžiosios Britanijos lietuvių rengtoje konferencijoje, labai aki-vaizdu, kad šioje šalyje gyvenančių lietuvių yra vienos problemos, potyriai, požiūris į paveldą, Amerikos lietuvių – kitos. Man yra tekę ne kartą lankytis JAV, bendrauti su įvairių kartų išėiviais, dalyvauti konferencijose, lankiausi ir „Draugo“ redakcijoje. Matau didelį skirtumą tarp Europos ir Amerikos. Dokumentinis palikimas gali pailiuoti, paliudyti vertinant bet kurį laikotarpį. Pirmą kartą Amerikoje lankiausi 1989 m. Su tais pačiais žmonėmis jau kalbamės kitaip, jie mus labiau supranta ir mes juos geriau suprantam. Su Amerikos kultūrininkais buvo

Informacinių išteklių formavimo ir vystymo centro direktorė Jolita Steponaitienė

Iš k. „Lituanikos“ skyriaus vedėja Jolanta Budriūnienė, PLB pirmininkė D. Navickienė ir Nacionalinės bibliotekos generalinis direktorius prof. dr. Renaldas Gudauskas D. Navickienės viešnagės M. Mažvydo bibliotekoje metu. Nacionalinės bibliotekos nuotr.

iškilusi netgi diskusija – kur turi būti senasis – rankraštinis išėivijos palikimas, ar tikrai Lietuvoje? Ten irgi auga nauja išėivijų karta, ir jai darosi įdomu, jie nori pamatyti ir tame procese dalyvauti. Atrodo, šiais laikais, kai vyksta tokia virtualizacija ir yra visokių techninių galimybių, koks skirtumas, kur dokumentas bus saugomas. Kita vertus, prie visos garbos išėivijų institucijoms, kurios kaupia kultūros vertybes, reikia pasakyti, kad Lietuvoje tos vertybės yra saugomos ir vertinamos vadovaujantis įstatymais. Valstybinė globa yra patikimesnė, saugojimo ir tyrinėjimo galimybės yra geresnės. Bet gaila, jeigu to dokumento ryšys su jų sukūrimo aplinka nutrūksta. Džiugina, kad reikalai sparčiai keičiasi, išėivijos institucijos jungiasi į Lietuvos informacines sistemas. Taigi, kur saugosim, susitarimo reikalas, svarbu, kad išsaugotume ir galėtume tais kolektyvinės atminties liudininkais naudotis.

Jau keletas metų kartu su Ilinojaus universitetu, prof. Giedriumi Subačium, vykdom įdomų projektą – Asmeninės lietuvių kalbos raštų duomenų bazės kūrimas. Tikslas – sukaupti laiškus, prisiminimus, kur žmonės rašo natūraliai, kaip galvoja, tekstai neredaguoti. Mokslininkams tai yra labai reikš-

minga informacija, šaltinis tyrinėti lietuvių kalbos vystymąsi. Lietuvoje ji vystosi vienaip, – jai įtakos anksčiau darė daugiau rusiški, dabar – jau ir angliški žodžiai, tačiau aplinka lietuviška. Į Australijoje, Lenkijoje ir kitur gyvenančių lietuvių buitinę kalbą ateina tų šalių kalbos žodžių, mentaliteto. Vykdamas šį projektą prieš keletą metų į mūsų biblioteką pateko dailininko Vytauto Osvaldo Virkau šeimos dokumentinis palikimas.

Į archyvą mes žiūrime kaip į daugiaplanį mokslinio tyrimo objektą. Ir ne tik saugome, bet stengiamės, kad tai būtų naudojama, kad tarnautų kalbos, kultūros, tradicijų pažinimui. Į asmenų archyvus mes žiūrime kompleksiskai – juose saugomi dokumentai gali būti naudingi lingvistinė, sociolingvistinė, istorinė ir kitomis prasmėmis. Todėl labai vertingi yra laišškai, prisiminimai, kūrybiniai bandymai. Įdomūs ne pačio žmogaus asmeniniai reikalai, o kaip jie atspindėti aplinkoje. Pvz., okupacijos metais žmonės siuntė laiškus iš Lietuvos. Daug ko buvo nerašoma, o jeigu rašoma, tai aptakiai, kad cenzūra laiško nesunaikintų. Kita vertus, įdomu, ką išėiviai mastė apie Lietuvą, kaip ją vertino ir suprato, kaip jiems sekėsi adaptuotis Vakaruose vienokiomis ar kitokiomis sąlygomis, nemokant anglų kalbos, nesuprantant tos šalies, kuri nepatyrė karo, represijų. Asmeninės korespondencijos duomenų bazės kūrimo grupėje, juokaujame, kad pats vertingiausias yra mažaraščio laiškas. Jis nemokėjo taisyklių ir rašė taip, kaip jautė ir girdėjo. Mūsų kalbininkai tokiuose tekstuose labai lengvai išžiūri žemaitišką, aukštaitišką tarmę. Nereikia galvoti, kad tik didieji žmonės kuria istoriją, istoriją mes kuriame visi.

Esu baigusi istorijos studijas dar tarybiniais metais. Prisimename, kad atskirų šalių, pvz., Kinijos istoriją galima identifikuoti pagal imperatorius. Rusijos istoriją – taip pat pagal carus, imperatorius, bet gyvenimą juk kūrė žmonės. Aš skaitau paskaitas kolegoms bibliotekininkams, studentams ir visada sakau – net ir tai, ką jūs rašote, yra įdomu. Psichologas gali vertinti jūsų emocinę būseną. Tiesa, kompiuterinis tekstas dabar nelabai ką pasako apie

mus, bet kai ką sako mūsų pasirinktas šriftas, raidžių dydis, minčių seka, trumpiniai. O kai buvo rašoma ranka, dokumentinis palikimas įdomus psichologams, lingvistams, sociologams ir kt. tyrėjams, ypač kultūrologine prasme. Prieš keletą mėnesių buvau Sank Peterburge, Rusijoje, lankiausi fotografijos muziejuje. Šis muziejus turi etatą psichologo, kuris pagal rašysena gali nupiešti žmogaus, pasirašiusio po nuotrauka, psichologinį paveikslą. Taigi kiekvienas dokumentas turi savo vietą ir vertę.

Grįžtant prie Nacionalinės bibliotekos fondo formavimo galiu pasakyti, kad priimame viską, ką rašo norintys kurti: laiškus, atsiminimus, dienoraščius ir t.t. Taip pat labai svarbu surinkti smulkiają spaudą – kvietimus į renginius, vakarėlius, muges, balius. Dideli dalykai išliko, o smulkūs išsimėtė. Kaip iliustraciją galėčiau paminėti, kai prie Nacionalinės bibliotekos buvo prijungti buvę Lietuvos knygų rūmai, ten sukaupuose doku-

mentuose, kurie nebuvo tvarkomi, mes atradome Aleksandro Račkaus, gydytojo, iki Antrojo pasaulinio karo gyvenusio ir dirbusio Amerikoje, labai aktyvaus visuomenininko, numizmato, kuris kūrė lietuvių išėivijų muziejų Čikagoje, archyvą. Žiūrėdamas labai plačiai jis rinko XIX a. pabaigos–XX a. pradžios atskirų išėivijų ir organizacijų protokolų, registracijos knygas, spaudinius, čekius, vokus ir kt. Jis 1932 m. visa tai perdavė Vytauto Didžiojo universitetui. Paskui karas, okupacija, ir tie dokumentai išsi-sklandė. Galų gale juos atvežė ir sukrovė Knygų rūmuose. Mes perėmėme ir pradėjome tvarkyti – aš bibliotekoje dirbu jau beveik 30 metų, ir per mano profesinę biografiją tai buvo vienas didžiausių nuste-bimų ir sėkmių, nes tai buvo neįkainojamas, dokumentuotas lietuvių išėivijų palikimas įvairiausiomis formomis. Ten buvo ir pirmieji spaudiniai, kvietimai. Apie tai esu parašiusi kelis straipsnius. Niekada nežinau, kas bus reikalinga. O išmesti visada supėsime, pirmiau pažiūrėkim specialisto akim.

Parengė
Audronė V. Škiudaitė

Kaimyninėje Lenkijoje – lietuvių kultūros pristatymas

Algis Vaškevičius

Neseniai Seinų mieste Lenkijoje surengtas pirmasis „Kaimynų dialogo“ forumas, kurio didžioji dalis buvo skirta kultūrai. Baltojoje Seinų sinagogoje skambėjo smuikininko Gedimino Dalinkevičiaus ir gitaristo Simono Bušmos atliekama Niccolo Paganini muzika, buvo pristatyta profesoriaus Egidijaus Aleksandravičiaus knyga apie Seinų vyskupą, poetą, „Anykščių šilelio“ autorių Antaną Baranauską, o kažkada veikusios sinagogos sienas papuošė įspūdingi garsaus dailininko Aloyzo Stasiulevičiaus tapybos darbai.

„Aloyzas Stasiulevičius – gilus kultūros žmogus, ir kiekvienas jo paveikslas – atskira istorija, turinti daug prasmų. Parodoje jis pateikia 30 skirtingų Vilniaus veidų. Šios parodos pavadinimas yra labai simboliškas – „Vilnius: tarp sacrum ir profanum“. Kartais pagalvoju, kad šis pavadinimas siek tiek atspindi ne tik mums visiems brangaus Vilniaus dvasią, bet taip pat lietuvių ir lenkų tarpusavio santykius istorijos tėkmėje“, – parodos atidarymo metu kalbėjo Lietuvos konsulė Seinuose Vida Bagdonavičienė.

Spalvingame parodos kataloge, kurį išleisti padėjo pora Lenkijos lietuvių verslininkų, teigiama, kad A. Stasiulevičius – „Vilniaus tapytojas, gebantis perteikti ypatingą šio Vidurio Europos miesto veidą ir dvasią. Miesto, kuris, anot garsaus tarpukario meno istoriko Mikalojaus Vorobjovo, nekrovė prekių sandėliuose ir aukso kapšuose, bet gyveno svajonėmis ir maldomis“.

Dailininko darbus, kuriems puikiai tiko sinagogos sienos, apžiūrėję forumo dalyviai žavėjosi jo potėpiu, minties proveržiais, spalvų žaismu. Į Seinus atvykęs dailininkas sakė, kad Lenkijoje jau anksčiau yra surengęs savo personalinių parodų – 1971-aisiais jo tapyba eksponuota Bydgoščiūje ir Vroclaveke, 1972 metais – Krokuvoje, dar po metų – Varšuvoje. Jo darbų yra išsigijusios įvairios pasaulio dailės galerijos, muziejai, tarp jų – Jungtinių Amerikos Valstijų New Jersey valstybinis universitetas.

„Esu krikščioniškas tapytojas, ir šiuose paveiksluose pateikta visa Kristaus kančios istorija, bet tai padaryta šiuolaikiška forma interpretuojant istoriją. Man labai artima, ką yra rašęs neseniai šventuoju paskelbtas popiežius Jonas Paulius II, ku-

Aloyzo Stasiulevičiaus paveikslas. 3.

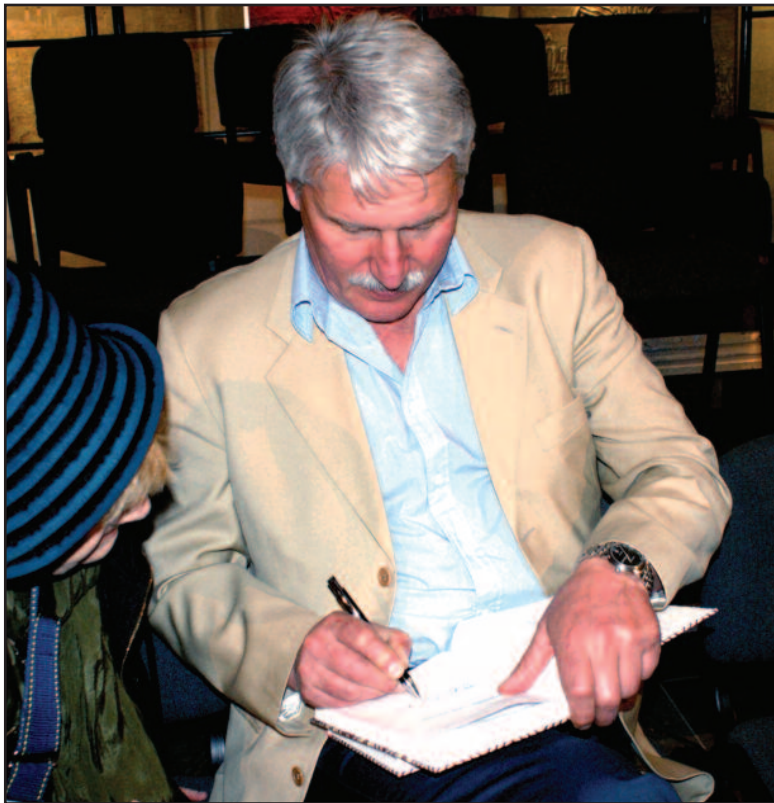
ris laiške menininkams 1999 metais teigė, jog jei esi kūrėjas ir turi gabumus reikštis mene, tai tuos gabumus reikia ugdyti ir panaudoti artimo meilei ir visai žmogui“, – kalbėjo susirinkusiems A. Stasiulevičius.

Jis priminė, kad mus jungia europinė krikščioniška kultūra, kad kadaise lietuviai ir lenkai buvo stiprūs kartu Žalgirio mūšyje, buvo stiprūs net ir pralaimėdami 1831-ųjų ir 1863-

Aloyzo Stasiulevičiaus parodos erdvė

Algjo Vaškevičiaus nuotraukos

Egidijus Aleksandravičius pasirašinėja autografus

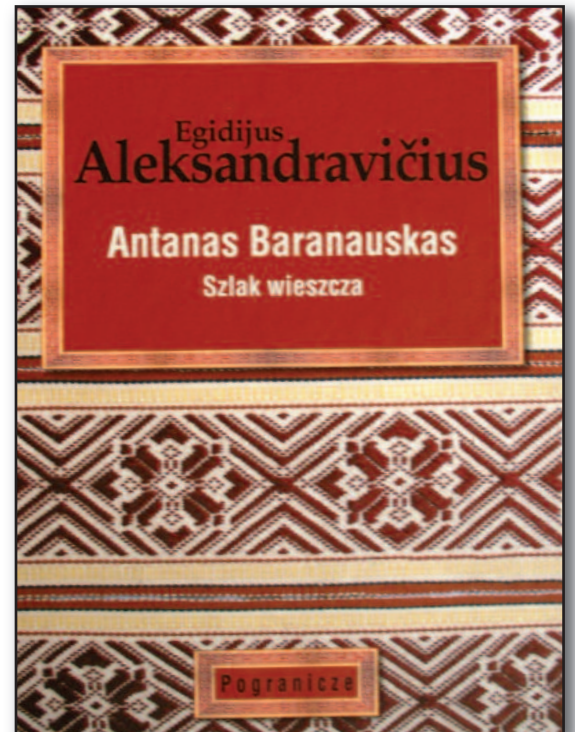
ųjų metų sukilimus. „Mus jungia Česlavas Milošas, jungia Adomas Mickevičius, jungia daugiau iškilų asmenybių. Man Lenkija tai visų pirma dailininkas Tadeusz Kantoras, kompozitorius Krzysztof Pendereckis, kino režisierius Andrzejus Wajda, kitos iškilios asmenybės“, – sakė dailininkas.

Lenkijoje užsimezgė dailininko draugystė su pasaulinio garso prancūzų semiotiku Algirdu Juliumi Greimu, taip pat Amerikos lietuvių dailininku Romu Viesulu – abiejų menininkų paroda Krokuvos „Nowa Huta“ galerijoje vyko kartu. Šioje šalyje jis surado ir daugiau jam artimų žmonių. Naujoji paroda, kurią Seinų sinagogoje galima apžiūrėti visą mėnesį, vėliau keliaus į kitus Lenkijos miestus.

Apžiūrėję naująją parodą, forumo dalyviai turėjo galimybę susipažinti su ką tik išleista istoriko, humanitarinių mokslų daktaro profesoriaus E. Aleksandravičiaus knyga „Antanas Baranauskas. Giesmininko kelias“ lenkų kalba. Šią knygą jis parašė 2002 metais minint poeto A. Baranausko 100-ąsias mirties metines, lietuviškai ji pasirodė 2003-aisiais, o dabar išėjo ir lenkiškai.

Knygos pavadinime Seinų vyskupo, poeto pavardė rašoma lietuviškai, nors Seinuose jis buvo žinomas kaip Antoni Baranowski. Šiuo vardu jis buvo žinomas kaip vyskupas, nors eiles pasirašinėjo lietuviška pavardės versija, o jo vizitinėje kortelėje vardas ir pavardė buvo įrašyti lotyniškai. Pats knygos autorius sakė, kad iš pradžių galvojo pavadinime palikti lenkišką pavardės formą ir priminė, kad A. Baranausko laidotuvėse nebuvė nė vieno lietuvių.

„Knygos nebūtų buvę, jei ne šio krašto žmonių iniciatyva pakviesti mane į Seinus, kur pajutau tą aplinką, rinkau medžiagą, daug mažiau. Knygą rašiau Lenkijos skaitytojui, bet

prireikė daugiau kaip 10 metų, kol jis ją gali skaityti savo kalba. Man jis nebuvo didvyris, bet įdomi prieštaringa asmenybė, turėjusi romantinių utopijų. Kaip ir Česlavas Milošas, jis netilpo į vienus rėmus, neįmanoma pasakyti, jis „jūs“ ar „mūsų“, – sakė profesorius.

Jis prisiminė ir prieš keliolika metų virusias aistras dėl paminklo vyskupui Seinuose statybos. Gedimino Jokūbonio sukurtas paminklas A. Baranauskui šalia Seinų katedros, kurioje vyskupas ir palaidotas, iškilo 1999 metais, nors tam iš Seinų valdžios buvo daug trukdymų, leidimą statybai gauti buvo labai sunku. Dabar tai jau praėityje, paminklas papuošė miestelį, yra lankomas, prie jo uždegamos žvakės, padedamos gėlės.

E. Aleksandravičiaus knygoje stengiamasi nubrėžti šio gausiais talentais apdovanoto taurių jausmų ir prieštaringų koncepcijų žmogaus gyvenimo kelią. Čia taip pat stengiamasi parodyti, kokį kraitį vyskupas Antanas Baranauskas atsivežė į Seinus, kokios buvo jo svajonės ir planai.

Leidinio pristatyme rašoma, kad „sumanymo esmė buvo parašyti apybraižą, kuri atlieptų besikeičiančio dabartinių lenkų ir lietuvių gyvenimo poreikius peržiūrėti naujai, gražinti daugiakultūrinių mūsų herojų, padalijusių talentą abiems tautoms pasirinkimų sudėtingumą, galbūt paieškoti tokių interpretacijos galimybių, kurios leistų pakeisti ramos šviesas ir tolerantiškiau išsiziūrėti į kone familiariai atrodančių herojų veidus“.

Knyga gerai įvertino pristatymo metu kalbėję Lenkijos literatūrologai, istorijos tyrinėtojai. Jie sakė, kad leidinio pasirodymas lenkų kalba yra svarbus įvykis, nes A. Baranauskas tarp Seinų krašto gyventojų yra gerai žinomas ir gerbiamas kaip vyskupas, kaip Seinų katedroje esančių puikių vargonų fundatorius. Buvo priminta ir apie tai, kad poeto ir vyskupo protėviai buvo kilę iš totorių.

Pirmasis toks „Kaimynų dialogo“ forumas parodė, kad tokie renginiai labai reikalingi, nes jie suartina ir abiejų šalių intelektualus, ir kūrėjus, ir paprastus žmones. Meno kalba yra universali, ir tuo dar kartą galima buvo įsitikinti Seinuose. □

Išsižadėjęs Varšuvos rožių...

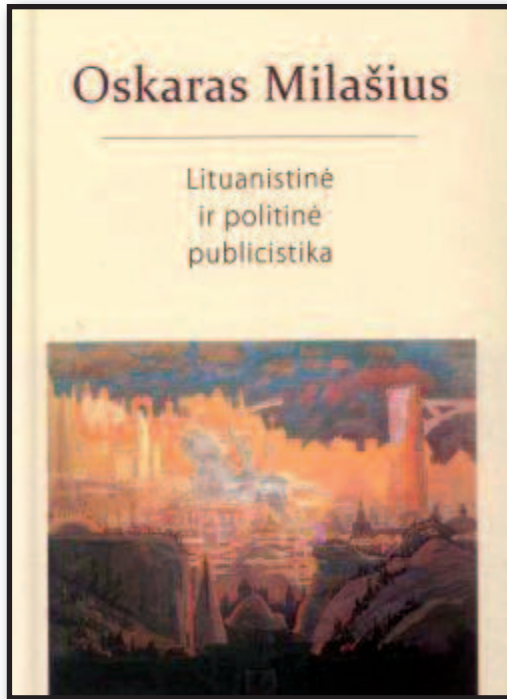
Astrida Petraitytė

Kilme, kalba, kultūra ir ypač charakteriu absoliučiai svetima taip ilgai ją engusiems „maištingiems slavams, Lietuva reikalauja visiškos politinės nepriklausomybės teritorijai, kurioje šeši su puse milijono lietuvių, ir kurią sudaro dalis Minsko, Vilniaus, Gardino, Kauno, Suvalkų gubernijos, pagaliau, Rytų Prūsija arba Mažoji Lietuva. Šios valstybės sostinė – senasis Vilnius arba Vilna, galima sakyti, yra šventasis miestas ir Lietuvos širdis. Kaip tik čia kadaise buvo Visuotinės Dievybės šventykla, kaip tik čia liepsnojo 'Amžina Ougnis' – Amžinoji arijų ugnis. Nesikėsinkite į Vilnių, mūsų sostinę." (p. 32) – štai su koku užmoju ir įkvėptumu sprendė Lietuvos bylą 1919 m. kovo 19 d. savo paskaitoje, netrukus ir publikuotoje, Oskaras Milašius (O. W. de Lubicz-Milosz), šis lietuviškai nemokėjęs, Čerėjoje (dab. Baltarusijoje), lenkakalbėje šeimoje gimęs, dar vaikystėje nuo gimtos šalies atskirtas (atvežtas mokytis į Paryžių), Prancūzijos poetu tapęs žmogus. Ir asmeninis, ir tautos identitetas dažnųsyk nėra savaime suprantamas, nėra viena-reikšmė duotybė – jį gali nulemti sąmoningas apsisprendimas, valia ir prisiimta atsakomybė. Lietuva tokį valios aktą pademonstravo 1918. 02.16. Neilgai trukus išpareigoti Lietuvai ir lietuvybei apsisprendė ir O. Milašius; kaip pats rašė: galėjo „apsivainikuoti *rožėmis* Varšuvoje" (p. 167), bet pasiliko „po kukliu lietuvišku *kryžiumi*" (p. 168).

Gal mes, blaivaus proto šalininkai, ne visad atsišauksime į jo mistiškai vizionieriškas Lietuvos praeities ir paskirties išvalgas, bet juk turėtų uždegti ši nuostata – Tėvynės vaizdinio išgryninimas ir pakylėjimas, nubraukiant visas kasdienos apnašas, bei išipareigojimas jai.

O. Milašiaus publicistiką įvardiname straipsnyje mums pristato leidinio sudarytoja. Nors ir žinome šį prancūzakalbį poetą, intelektualą ir vizionierių, diplomatinio rangū tarnavus vos Nepriklausomybę išsikovojusiai Lietuvai, bet tikrai pravartus jo pasišventimo priminimas. G. Dručkutė savo teksto išnašoje glaudžiai pateikia tikrai žinotinus faktus: 1918 m. į Paryžių atvykusi Lietuvos delegacija užmezgė ryšius su iš publikacijų žinotu poetu, jau kitų metų sausį jis paskirtas delegacijos diplomatinio sekretoriumi Taikos konferencijoje; nuo 1920 – Prancūzijai pripažinus Lietuvos nepriklausomybę – iki 1925 m. oficialiai ėjo Lietuvos reikalų įgaliotinio prie Prancūzijos vyriausybės pareigas, o jų savo noru atsiskęs liko reziduojančiu ministru ir garbės patarėju. G. Dručkutė O. Milašiaus publicistikos idėjų paralelių, atšvaitų randa ir grožiniuose (t. p. sunkiau žanriniu požiūriu apibrėžiamuose) kūriniuose, štai 1914 m. rašytas ir neužbaigtas romanas „Zborovskiai" leidžia daryti prielaidą: „Šio labai asmeniškio, beveik autobiografinio romano veikėjų lūpomis Milašius greičiausiai perteikė savo paties politines idėjas" (p. 8). Ir pats Milašius straipsniuose primins analogiškas idėjas vystęs kūriniuose „Ars magna" ir „Slėpiniai".

Knyga sugriovė Milošo kaip atitrūkusio nuo realybės mistiko ir fantazieriaus vaizdinį, pagrįstai ar nepagrįstai susidarytą iš Petro Klimo (nuo 1925 m. gegužės dirbusio Lietuvos nepaprastuoju pasiunti-

Oskaras Milašius. *Lituaništinė ir politinė publicistika*. – Sudarė Genovaitė Dručkutė; iš prancūzų kalbos vertė Genovaitė Dručkutė ir Neringa Klišienė. – Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2013.

niu ir įgaliotu ministru Prancūzijoje) liudijimų, Paryžiuje kaimyniaujant su kolega Oskaru, pastarajam gyvenant aukštu aukščiaiu: naktimis girdėdavęsi vaikstant ir kalbant, o kai rytą paklausdavę, kas ten svečiavęsis, Lietuvos ambasados tarnautojas pasisakydavo, kad jį aplankęs Byronas ar dar kokia įžymybė... Straipsnių, ypač politine tematika, autorius – neabejotinas eruditas, toli gražu ne vien knyginis, bet gerai susipažinęs, emociškai išjautęs istorines Europos pervartas, apmąstęs jos geopolitines perspektyvas. Tikrai aktualiai nuskamba politinės (kaip ir bet kurios kitos) veiklos grindimas moralumo, vertybiniu principu: „Vargas tam, kas dėl politinio išskaičiavimo paniekins amžinuosius principus, paversdamas jų vardus savo ginklais, net pačiai teisingiausiai kovai" (p. 19).

Jau turinyje tekstai prasmingai suskirstyti pagal publikavimo metus; matome ne tik aprėpties ribas (1918–1939 m.), bet ir lietuviškosios publicistikos „tankį" – pikas šauna iškart, tekstų gausiausia 1919–1920 m., kritiniais atsikūrusios Lietuvos valstybės metais (būti ar nebūti; būti – kokio?), ir tai dažniausiai – būtent politinė publicistika. Paskui tarp pavienių publikacijų neretai išiterpia net kelerių metų tarpas.

Net netikėta – o tai kartu ir skaudu – kad Milašiaus tolimų laikų politinė publicistika nuskamba labai aktualiai. Taip, mums nėra ko nerimauti dėl Vilniaus – o jo atplėšimas nuo Lietuvos ne vieno straipsnio skauda tema – bet Lietuvos ir jos kaimynių (ne)bendrystės klausimas provokuoja ir nūdienos apmąstymus. Žinia, neturime pasiduoti autoriaus gundymams Lietuvą idealizuoti, bet – gal verta net ir to adoruojančio gimtosios šalies žvilgsnio pasimokyti? Milašius pagarbiai taria (mums – mėgstantiems postmodernų „naują žvilgsnį") Lietuvos Tarybos, paskelbusios Vasario 16-osios aktą, vardą – „tos Tarybos, kuri, paimdama naujos valstybės vairą pačiame audros sūkuryje, klatinguose ir šėlstančiuose vokiečių politikos vandenyse sumaniai, – to nepaneigtų ir labiausiai patyrę locmanai, – mokėjo išvengti lenkų rifų bei povandeninių maskolių uolų" (p. 23).

Jis negaili karčių žodžių Lenkijai – Vilniaus okupaciją regėdamas kaip esmingesnių šios šalies problemų išraišką: „Nors su Lenkija – amžinų kivirčų ir pras-

čiausios anarchijos židinio tėvyne, – jungia glaudūs saitai, Lietuva niekada nepaliovė protestuoti prieš savo kaimynės polinkius veltis į vidinius jos reikalus" (p. 58). Straipsnyje „Du politiniai mesianizmai" klaidinguoju mesianizmu jis taip pat laiko „beprotišką ir ultranacionalistinę Lenkijos sistemą" (p. 169).

Lietuva kaip teigiamas, net idealizuojamas (tiems kerams neturėtume pasiduoti) pavyzdys priešpastatoma tiek šiai slavų valstybei, tiek buvusiai okupantei Rusijai: „Santūri, darbšti, į meditaciją linkusi, taiką mylinti lietuvių tauta ilgai kentė pagyrūniškos, inertiškos plepios, triukšmingos, nesugebančios tvarkytis savo krašte tautos kišimasi į savo reikalus, jos išmintingesniam ir labiau civilizotam kaimynui atkakliai primetamą nekenčiamą ekonominį ir politinį režimą" (p. 82).

Išties buvo netikėta patirti, kad idealizuojančio žvilgsnio į Lietuvą Milašiumi neaptemdė susidūrimas su toli gražu nei romantiška, nei – tuo labiau – komfortabilia, prabangia tuomete realybe. Dar prieš at-

Oskaras Milašius

siversdama šį leidinį baugiai vaizdavausi O. Milašiaus diplomatinę vizitą į Kauną; juk šį Paryžiaus aristokratą purvino laikinosios sostinės gatvės, visas gyvenimo skurdumas turėjo gerokai apvilkti... Bet džiugus netikėtumas – 1919 m. grįžęs į Paryžių jis dalijasi išpūdžiais: „Esu lietuvių poetas, rašantis prancūzų kalba, poetas, kurį <...> prieš tris savaites užplūdo džiaugsmas dėl išvydus savo lietuviškąją tėvynę..." (p. 37) Ir jokio skundo, jokio bjaurėjimosi ar nusivylimo.

Įdomu ir tai, kad Milašius akcentuoja Baltijos šalių – Estijos, Latvijos ir Lietuvos – vienybės svarbą, skelbdamas netgi dviejų pastarųjų kaimynių sąjungos idėją (ši baigiantis Pirmajam pasauliniam karui, regis, brendo ne vienoje galvoje). Dar daugiau – galime sakyti poetą numačius ir Europos Sąjungą, juk dar 1927 m. jo kviesta: „... paskelbkime pasauliui Jungtinių Europos valstybių įkūrimą!" (p. 193).

Žinoma, politinėje publicistikoje, nušviečiančioje europinę situaciją po Pirmojo pasaulinio karo ir Lietuvos vietą joje, juntamas ir mistinis Poeto įkvėpimas: „Taip, indo-europiečių rasės dukros ir sūnūs, aš kalbu apie jūsų lopšį. Nes ši, jūsų vaizduotėje tokia miglota Lietuva – tai pats seniausias, pats tauriausias pėdsakas paslaptingosios rasės, praeities tamsoje atkeliavusios iš šventosios vietos, vadintos Pamyru, bei pasklidusios šaltos ir laukinės Europos giriose bei lygumose" (p. 28).

Lituaništinė publicistika, galima sakyti, paremia, pagrindžia politiniuose straipsniuose teigtą Lietuvos savitumą, lietuvių tautos moralines nuostatas. Bent kelis straipsnelius Milašius yra paskyręs lietuvių liaudies dainoms – žavisi jų poetika ir moralumu. Tik gali kilti įtarimas, kad jo interpretacija galbūt ne visai tiksli dėl medžiagos vienpusiškumo – jis remiasi L. Rėzos užrašytomis, taigi Mažosios Lietuvos dainomis.

Agnė Šemberaitė. Oskarui Milašiumi. Literatų gatvė, Vilnius

KRISTIJONO DONELAIČIO METŲ IR RAŠTŲ RATAS

Algirdas Mikas Žemaitaitis

Šiais jubiliejiniais Kristijono Donelaičio metais Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka išleido gausiai istorinėmis nuotraukomis, Mažosios Lietuvos žemėlapiams ir faksimilėmis iliustruotą knygą „Kristijonas Donelaitis: metų ir raštų ratas“, kurią sudarė dr. Sigitas Narbutas, o parėmė Kultūros rėmimo fondas. Tai prasmingas paminklas lietuvių grožinės literatūros pradininkui, poetui ir evangelikų liuteronų kunigui Tolminkiemyje, kurio 300-ąsias gimimo metines šiemet labai plačiai ir minime.

Kaip rašo knygos sudarytojas, šio leidinio atsiradimą lėmė noras trumpais informatyviais tektais pristatyti skaitytojams, kas žinotina apie K. Donelaičio gyvenimą, kūrybą, jos leidimus, kūrinių vertimus, tyrimus, rašytojo vaizdavimą literatūroje, dailėje, muzikoje, teatre ir kitus svarbius dalykus. Knygoje minimi rašytojai, mokslininkai, vertėjai, pedagogai, visuomenės veikėjai, literatūros kūriniai, literatūrinio, visuomeninio gyvenimo įvykiai, raštijos paminklai, kurie žymi XVI–XXI amžiaus Lietuvos kultūros raidą. Leidiniui panaudota gausi ikonografinė medžiaga, 2011–2013 metais rinkta ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje; dalis jos buvo panaudota kelioms parodoms bendru pavadinimu „Kristijonas Donelaitis: metų ir raštų ratas“. Viena iš jų buvo surengta MA Vrublevskių bibliotekoje (2014 01 02–2014 02 12). Kita, kilnojamoji, visus 2014 metus rodoma įvairiose Lietuvos bibliotekose.

Apie K. Donelaitį yra labai daug parašyta, jo asmenybė ir personažai įkūnyti gausiuose meno kūriniuose. Todėl parodų rengėjai ir šio leidinio, tar-nausiančio parodų katalogu, kūrėjai kreipė dėmesį į pagrindinius dalykus, atskleidžiančius poeto gyvenimą, originalią jo kūrybą ir vertimus į įvairias užsienio kalnas, taip pat jo gyvenimo bei kūrybos tyrimus, kūrinių sklaidą ir jo atminimo įamžinimą – visa tai, kas jį pelnytai leidžia vadinti mūsų Kristijonu Donelaičiu.

Tekstų autoriai: Napalys Kitkauskas, Laimutė Kitkauskienė, Algirdas Matulevičius, Neringa Markauskaitė, Sigitas Narbutas, Daiva Narbutienė ir Mikas Vaicekuskas.

Kiek plačiau papildęs pristatau tik straipsnį apie K. Donelaičio draugijas.

1992 m. įkurta K. Donelaičio draugija – tai ne pirmoji jo vardo organizacija. Pirmoji K. Donelaičio draugija buvo įkurta 1921 m. rugsėjo 13 d. Klaipėdoje vietoj uždarytos jaunimo draugijos „Jūra“. Naujos kultūros ir švietimo organizacijos steigėjas ir pirmininkas buvo Lietuvos visuomenės veikėjas, poetas, Tautinio lietuvių banko Klaipėdoje valdytojas, ekonomistas Gustavas Juozupaitis (1895–1954, slapyvardis Sėjus). Draugija turėjo savo bibliotekėlę, rengė literatūros vakarus, lietuvių rašytojų, spaudos minėjimus, lietuvių kalbos kursus. Paskaitas skaitė lietuvininkai Ansas Bruožis (1876–1928) [knygoje vietoje jo klaidingai nurodomas Vilius Bruožis (1843–1909) – A. Ž.], Vydūnas (1868–1953) ir kiti. 1930 m. surengė K. Donelaičio 150-mečio mirties sukakties minėjimą. Draugijos narė buvo ir Ieva Simonaitytė (1897–1978). Nustoję veikti dėl „Aukuro“ draugijos konkurencijos.

K. Donelaičio asmenybė, jo kūryba žavėjo, traukė prieškarinio inteligentiją, ypač akademinį jaunimą. 1929 m. lapkričio 30 d. Lietuvos universitete (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitetas) buvo įsteigta kita Evangelikų lietuvių studentų *Duonelaičio* draugija (įregistruota 1930 01 09, 1932 m. pavasarį turėjo 24, 1933 m. – 18, 1935 m. – 14, 1936 m. – 13, 1937 m. – 9 narius, pirm. Andrius Skimutis (1913–1995), teisės studentas, vėliau kunigavęs ir miręs Švedijoje). Jos steigėjai: broliai Mikas (1897–1972) ir Martynas (1908–1980) Preikšaičiai, Jurgis Gavėnis (1909–1981), būsimi kunigai. Pirmuoju jos pirmininku išrinktas J. Gavėnis (1909–1981). Draugijos uniforma: žalios spalvos kepuraitė ir tautiškų ornamentų juosta. Šios draugijos tikslas buvo prasmingai

skleisti Donelaičio kūryboje keliamą pagrindinę žmogaus vertybę – dvasinį, kultūrinį ir tautinį susipratimą, „pažvelgti laisvomis akimis į senąją Rambyną tėviškę ir vargstantį Vilnių“. Draugijos garbės nariu išrinktas (1930 09 27) kunigas prof. dr. Vilius Gaiagalaitis (1870–1945), o nariu rėmėju buvo superintendantas kun. Henrikas Dzeržislovas Sroka (1858–1941).

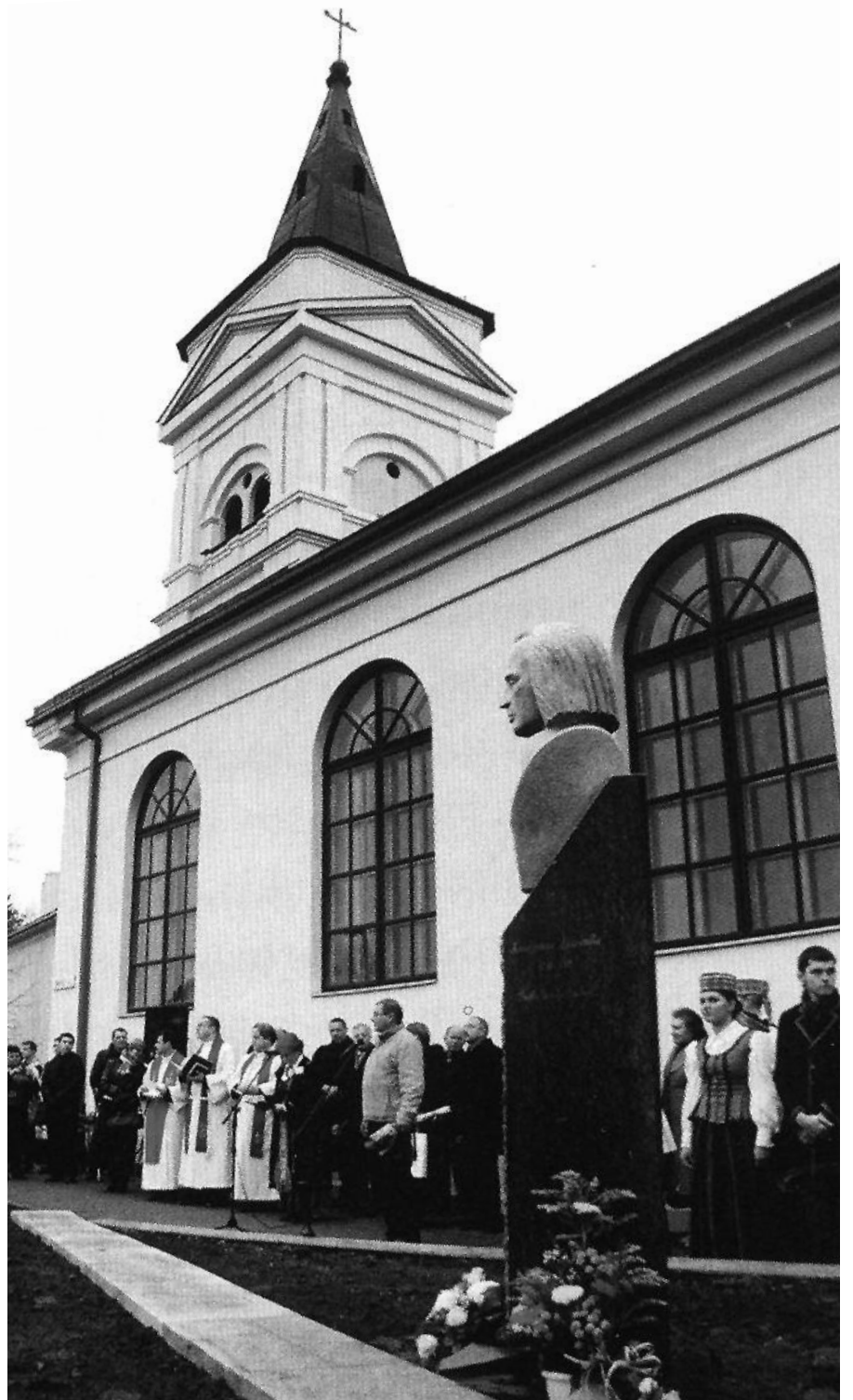
1992 m. kovo 14 d. Vilniuje įvyko steigiamasis K. Donelaičio draugijos susirinkimas. Jame dalyvavo 22 asmenys – darbų apie Kristijoną Donelaitį autoriai literatūrologai Leonas Gineitis (1920–2004), Albinas Jovaišas (1931–2006), Kostas Doveika (1912–1999) ir Juozas Girdzijauskas, memorialo K. Donelaičiui kūrėjas Napalys Kitkauskas ir kiti. Sudarytos tarybos pirmininku išrinktas architektas, kultūros istorikas dr. N. Kitkauskas. Draugijai keliami uždaviniai – puoselėti ir saugoti Donelaičio ir jo amžininkų atminimą Lietuvoje ir Mažosioje Lietuvoje, garsinti jo vardą ir viešinti, populiarinti jo kūrybą, rengti talkas Tolminkiemyje ir Lazdynėliuose.

1992 m. gruodžio mėn. pradėtas leisti mėn-raštis „Donelaičio žemė“.

Jo steigėjas ir leidėjas – K. Donelaičio draugija, redaktorius – Steponas Lukoševičius. Jo žmona Janina Čepulytė-Lukoševičienė (1937–2013) – šio laikraščio korektorė ir stilistė. Leidinys supažindina Karaliaučiaus krašto lietuvius su lietuviška srities praeitimi, čia veikusių organizacijų veikla, padeda šio krašto lietuviams įsiliesti į Lietuvos kultūrą. Laikraštis primena svarbiausius Lietuvos įvykius ir datas – valstybines bei religines šventes, kultūros veikėjų sukaktis, senovinius papročius ir tradicijas. Draugija pagal išgales padeda Karaliaučiaus krašto mokykloms – parūpina vadovėlių, sąsiuvinų, mokymo priemonių.

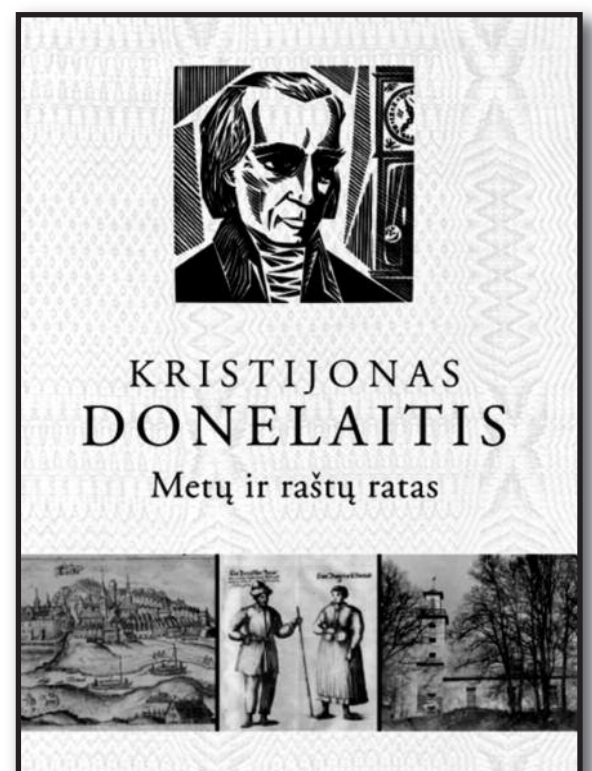
Be Vilniaus, draugijos skyriai veikia Šiauliuose, Panevėžyje ir Klaipėdoje. Aktyviai veikia kauliečiai, nors Kaune skyriaus ir nėra. Artėjant 300-ųjų poeto gimimo metinių jubiliejui sukruoto marijampolietė. Susitelkę 2010-aisiais, 2013 m. kovo 27 d. jie įregistravo K. Donelaičio draugiją Marijampolėje (pirm. Vida Mickuvienė). Jie organizuoja įvairius renginius – minėtina konferencija „K. Donelaitis istorijoje ir dabartyje“ (2010), meninio skaitymo konkursas „Donelaičio žodis“ (2011). 2012–2013 m. jie vykdė kūrybinių darbų konkursą „Rašome Donelaičiui“; jo rezultatai paskelbti 2013 m. gegužės 9 d. Ši draugija surinko lėšų K. Donelaičio paminklui Marijampolėje. Paminklas (aut. Zigmas Buterlevičius) prie evangelikų liuteronų bažnyčios iškilmingai atidengtas 2013 m. lapkričio 22 d.

Beje, ir Suomijoje veikia Donelaičio draugija (įk. 1990 04 19, dab. pirmininkas – Helsinkio universiteto prof. Hannu Niemi), kuri leidžia žurnalą „Donelaitis“.

Paminklo Kristijonui Donelaičiui pašventinimas Marijampolėje 2013 11 25.

Vidos Mickuvienės archyvas

Kristijonas Donelaitis: metų ir raštų ratas / sudarė Sigitas Narbutas. – Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2014 (UAB „Petro ofsetas“). – 152 p.: iliustr., faks., portr., žml. Tiražas [700] egz. ISBN 978-9986-498-62-9.

Romualdas Požerskis. Iš ciklo „Atlaidai“

Mano senoliai

Laimutė Peredniė

Uršulė

Močiutė Uršulė – šimtametė. Ji augo gausioje šeimoje, studijavo Peterburge, praleido dešimt laimingų metų su vyru – nepriklausomos Lietuvos finansininku ir keturiais vaikais. Tremtis, išdraskyta šeima, sušaudytas vyras, Sibire miręs sūnus...

Uršulė laukia manęs kiekvieną rytą. Ateinu ir sakau:

– Močiute, labas rytas, ar kelsimės?
– Kelsimės, – sako močiutė, ir aš keliu ją lengvą lyg pūkelį.

Šukuuju retus jos plaukelius, suku kuodelį, atnešu pusrytėlį. Kuklūs mūsų pusrytėliai, tad močiutė prašo:

– Gal galėtumėt duoti man riekele duonos?

– Galiu, močiute. Ir sviestelio užtepsim, ir dar ko nors paieškosim.

Kartą, norėdama palepinti močiutę, išviriau dešrelę. Bet ji paklausė:

– Kokia šiandien diena?
– Penktadienis, močiute.
– Tai kodėl tu man dešrelę išvirei?

Močiutė sulaukė šimto vienerių metų. Ir niekas nesuprato, kada ji išėjo. Užmigo čia, atsibudo jau pas Dievulį. Graži ji buvo atsisveikinimo valandą. Juodu kostiumėliu, balta mokytojos palaidine, šviesutėliais smilkiniais. Nesu sutikusi didesnės kultūros žmogaus. Tos kultūros neužgožė nei amžius, nei liga, nei mirtis.

Ponia Vanda

Man labai gaila ponios Vandos. Ji nuvyveno dorą ir laimingą gyvenimą. Turėjo jaukius namus, gražią dukrą, mylintį vyrą. Bet nesuprato, kad taip visą laiką negali būti: mirė vyras, išėjo dukra, prislėgė sunkios ligos. Diabetas atėmė akių šviesą ir koją.

Man labai gaila ponios Vandos. Ji vaikšto po kambarius ir baigia išvertki akis dėl savo gyvenimo.

Algirdas

Buvo antra Velykų diena. Baigėsi Šv. Mišios, nuvilnijo giesmės. Dukra skubėjo kuo toliau nuo mano liūdesio, mano mylimasis dėliojo sudužusios mozaikos šukes. Likau viena. Pasirūšusi šunelį išėjau miškan į savo pievą. Smilgų pieva, guosk mane, liūliuok, šluostyk mano ašaras. Sninga... Sninga... Niekas nepaklaus, kodėl šlapias mano veidas. Kaip gera, kad sninga...

Miškas, kelias, tuščios miesto gatvės. Visi, grįžę po Šv. Mišių, jaukiai sėdi prie stalų. Kas šį rytą toks vienišas kaip ir aš? Žinoma, Marytėlės Algirdas...

Marytėlė seniai kapuose, o jos Algirdas vis dar eina. Sutinku jį – paralyžiuo-

ta ranka, žeme besivelkančia koja eina per šlapdriabą.

– Su Šv. Velykom! – sveikinuosi. – Gal galiu pakviesti jus į svečius?

Kylame liftu į mano išpuoštą vienišą būstą. Valgome Velykų pietus, išlenkiame po stiklelį.

– Kaip jūs gyvenate, Algirdai? – klausiu.

– Gerai, – ramiai ir oriai atsako. – Tik va, šiandien nuėjau pas gydytoją, beldžiau, beldžiau – niekas neatidaro.

– Šiandien Velykos, gydytoja nedirba. Ar jus aplanko globėja?

– Aplanko. Pensijos gavimo dieną. Paima pinigus už butą.

– O kiek jūs gaunate pensijos?

– Tris šimtus litų. Šimtą penkiasdešimt atiduodu globėjai. Likusių man pakanka.

– O ką valgote?

– Perku duoną, lašinius, dešrą. Kartais bulvių išsiverdu. Man gerai, visko užtenka.

Išeidamas Algirdas paralyžiuota ranka išėmė keturis litus ir padavė man. Su meile ir pagarba, labai oriai padėjo man už Velykas. Negalėjau nepaimti to atlygio. Išėjo per šlapdriabą, vilkdamas koją.

Nenoriu likti skolinga

Ėjau iš parduotuvės. Buvau nusipirkusi kepenų katinėliui. Prie konteinerio rausėsi moteris. Praėjau... Negaliu... Grįžau.

– Ponia, – sakau, – gal neišeisit. Turiu nusipirkusi kepenų, gal paimsit ir išsivirsit?

– Ačiū, geroji... Išmirkysiu, išsivirė skaniai suvalgysim. Seni mes su vyru. Pensijos mažai gaunam, vyras apako. Čia ieškau tik maisto. Bet nenoriu likti tau skolinga. Pasakyk, mieloji, kur gyveni. Numeigsu kojines ir atnešiu.

– Nereikia, močiute. Pati mezgu. Nieko nereikia...

Išmetė mane, išvarė...

Iš namo išsiritu močiutėlė. Rypuodama įsitvėrė į mane:

– Išmetė mane, išvarė... Ponia, gal nuvesit mane iki taksi – važiuosiu pas kitą dukrą.

– Močiute, ar turit pinigų taksi?

– O tu ar neduosi man?

– Neturiu, močiute. Pati į darbą pėstute vaikštau. Gal troleibusu važiuokite. Aš palydėsiu, išodinsiu.

Močiutė pažvelgė į mane ir tarė:

– Jei būčiau jauna, nereikėtų man tavęs prašyti. Dar ne tokioms į barzdą įspirdavau...

– Matau, močiute, žinau...

Palydėjau iki stotelės. Du jauni vyručiai įtraukė į troleibusą. Nuvaziuodama pagrūmojo man kumšteliu: išmetė mane, išvarė... □

Muziejų naktį pas Vytautą Kasiulį pasisvečiavus

Astrida Petraitytė

Tarptautinę muziejų dieną, švenčiamą gegužės 17-ąją, Lietuvoje surengiama Muziejų naktis – bent jau sostinės muziejai pakviečia miestiečius ir svečius panaktinėti (dažniausiai – iki vidurnakčio), kartu su žinovais apžiūrėti ir nuolatines ekspozicijas, ir laikinas parodas. Susidomėjusių netrūksta, tuo labiau, kad šie nemokami pasisvečiavimai dažnai ir muzikine dalimi praturtinami.

Nesiblaškydama tarp daugybės viliojančių galimybių šikart pasirinkau Vytauto Kasiulio dailės muziejų. Atkakusi po 19 val. iškart pataikiau į viršprograminį renginį – M. K. Čiurlionio meno mokyklos mokinių koncertą. Programoje skelbtasis koncertas „Senjo Paryžiaus muzika“ kerėjo, kaip ir numatyta, nuo 21 val. Prancūzų autorių kūrinius tuomet atliko Simona Vaitkevičiūtė (fleita), Silvija Vaitkevičiūtė (smuikas) ir Jonė Punytė (fortepijonas).

Pavaikštinėjau ir po dailės erdves. Kartu su parodos kuratore (ir muziejaus vadove) Ilona Mažeikiene domėjausi XX a. pirmosios pusės dailininkų darbais parodoje „Nežinomas Vilnius“: čia ir lietuviškieji Vladas Drėma, Vytautas Kairiūkštis ar Juozapas Kamarauskas, ir, matyt, „lenkiškais rašmenimis“ savo pavardes rašę Liudomir Leńdziński ar Jozef Balzukiewicz, ir tragiškai Paneriuose užsibaigusio likimo žydai Hadasa Gurevič-Grodska ir Bencionas Michtomas...

Jau tikrai nakčiai stojus – 22 val. – prisijungiau prie būrelio pasiryžusių kartu su ekskursijų vadove Juste pasekti V. Kasiulio kūrybinį kelią, pasigrožėti jo spalvų fejerverkais. Taip, mums buvo akivaizdžiai priminta, kad pradiniu – mokymosi Kaino meno mokykloje laikotarpiu – Kasiulis buvo dar tradiciškai realistinis, jo paveikslai tamsių tonų. Sėkmingai susiklosčius aplinkybėms, Kasiulis jau 1944 m. išvyko tobulintis į Austriją, taip laiku pasitraukdamas nuo „išvaduoti“ Lietuvą besiruošiančios Raudonosios armijos. Pokariu įsikūręs Freiburge, dėstė cionykštėje Meno ir amatų mokykloje, nepamiršdamas kūrybos – tad mums buvo pristatytas ir antrasis, freiburgiškasis, šviesėjantis jo kūrybos etapas.

Bet „tikrasis“ Kasiulis, žinoma, atsiskleidžia, sužydi, spalvų fontanais ištrykšta Paryžiuje. Nors, kaip prasitarė ir mūsų gidė, Kasiuliui prikišamas kartojimasis bei komerciškumas, bet savitas jo stilius žavi, meistrystė leidžia laikyti prancūzų tapybos mokyklos atstovu. Išgirdome ir apie nemenkas pastangas, Lietuvos muziejininkų ir kitų kultūros žmonių (pvz., rašytojo Valdo Papievio) įdėtas „jaukinantis“ dailininko žmoną Bronę, ištikimą kelių dešimtmečių bendražygę, kol ji galiausiai pasiryžo gausią kolekciją padovanoti Lietuvai, iškeldama vienintelę sąlygą: jie turi būti eksponuojami specialiame Kasiuliui skirtame muziejuje (2012-aisiais ir įvyko šio Vytauto Kasiulio muziejaus atidarymas rekonstruotuose XX a. pradžios neoklasicistinio stiliaus rūmuose, išskilmėse dalyvaujant dailininko sūnui Vytautui).

Muziejuje įrengtas ir „dailininko dirbtuvės kampelis“, kuriame eksponuojami V. Kasiulio daiktai (pasiryžusi vyro palikimą dovanoti Lietuvai, Bronė Kasiulienė perdavė ne tik šimtus paveikslų, bet ir asmeninį archyvą, memorialinių daiktų). Žinoma, turėjome galimybę pamatyti toli gražu ne visą mūsų „paryžiečio“ kūrybą – ir dalis Lietuvai skirtos dovanos dar saugoma muziejaus fonduose, ir po privačias kolekcijas paveikslai gausiai pasklidę.

Dar viena Muziejaus nakties Kasiulio muziejuje suteikta galimybė – dalyvauti kūrybinėse dirbtuvėse, pasigaminti atsispauti kokią litografiją – likau nepasinaudojusi. □

Akimirkos iš Muziejaus nakties Vytauto Kasiulio dailės muziejuje.

Astridos Petraitytės nuotr.

Kultūros kronika

Sokrato skulptūrų parke (Socrates Sculpture Park) New York gegužės 11 d. atidaryta Žilvino Kempino skulptūrinė instaliacija „Scarecrow“ („Kaliausė“). Tai iki šiol didžiausias šiame parke eksponuojamas meno kūrinys – 80 metrų ilgio, 12 metrų pločio ir 4 metrų aukščio kinetinė skulptūra, sudaryta iš 200 nerūdijančio plieno stulpų, sujungtų specialia paukščių atbaidymui skirta sidabrine juosta. Pirmąją skulptūrinę instaliaciją „Kaliausė“ („Kakashi“) menininkas sukūrė 2012 m. Echigo-Tsumari (Japonija) šiuolaikinio meno trienalėje, 2013 m. skulptūrinė instaliacija buvo eksponuojama Kloster Schönthal skulptūrų parke Šveicarijoje.

Gegužės 14 d. Nacionalinėje meno galerijoje Washingtone įvyko pianisto Edvino Minkštimo koncertas. Koncerto metu E. Minkštimas atliko Wolfgango A. Mozarto (1756–1791), Mikalojaus Konstantino Čiurlionio (187–1911), Franzo Liszto (1811–1886), Edvino Minkštimo (g. 1980), George Gershwin (1898–1937) ir Vince Guaraldi (1928–1976) kūrinius. Solisto biografiją atlikėjas pradėjo 1995 m., būdamas tik 14 metų amžiaus, kai su Lietuvos nacionalinės filharmonijos orkestru atliko Edvardo Griego „Koncertą fortepijonui ir orkestrui a-moll“. Vėliau pianistas grojo su Lietuvos kameriniu ir Lietuvos muzikos akademijos simfoniniu orkestrais diriguojant Lietuvos bei užsienio dirigentams. Nuo 1990 m. pianistas koncertuoja užsienyje – Rusijoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Danijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Kanadoje bei JAV.

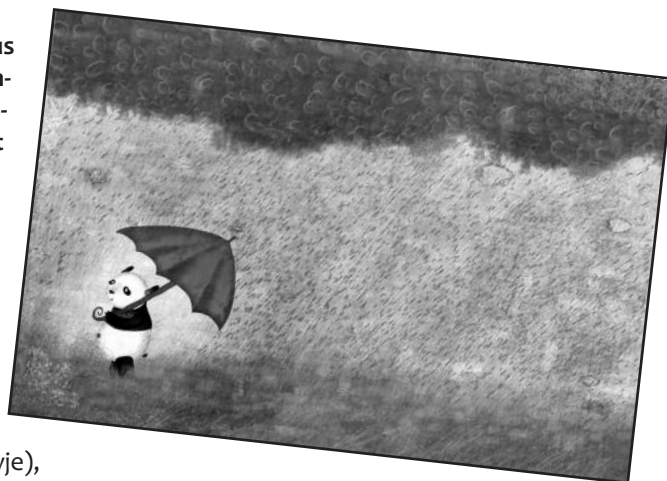
Gegužės 15 d. Lenkijos fotomenininkų sąjungos ZPAF galerijoje atidaryta lietuvių fotomenininko Vytauto V. Stanionio fotografijų paroda „Nuotraukos dokumentams“. Parodoje pristatoma 40 dvigubų portretų. „Nuotraukos dokumentams. Seirijai. 1946“ – tai atspaudai iš vienos 1946 m. Vytauto Stanionio darytų fotografijų pasams juostelės. Varšuvoje eksponuojama paroda Vytauto V. Stanionio buvo paruošta jau 1987 m. iš autoriaus tėvo Vytauto Stanionio paliktų negatyvų.

Gegužės 15-ąją Lietuvos ambasadoje Londone svečiavęsis rašytojas Jaroslavas Melnikas kalbėjo apie literatūrą bei gyvenimo filosofiją, pristatė savo kūrinių ištraukas anglų kalba. Susirinkusieji, tarp kurių buvo ir britų leidėjai, renginio metu turėjo galimybę autoriui užduoti klausimus ir įsijungti į diskusiją, kurioje paliestos ir literatūrinės bei socialinės temos, ir rašytojo biografijos momentai. Savo komentarais ir įspūdiškais taip pat pasidalino ir vakaro metu Jaroslavo Melniko tekstus skaitęs vertėjas Steve Komarnyckij.

Gegužės 17 d. netoli Paryžiaus įsikūrusiame Kompjeno mieste Prancūzijoje atidaryta dešimties lietuvių iliustruotojų paroda „Lithuania & Stasys L'Homme Cent têtes“, kurioje išskirtinis dėmesys skiriamas dailininko Stasio Eidrigevičiaus kūrybai. „Lietuva ir Stasys...“ – dviejų ekspozicijų paroda, kurių vienoje bus pristatoma devynių lietuvių iliustruotojų – Levos Babilaitės, Linos Dūdaitės, Eglės Gelažiūtės-Petrauskienės, Rasos Joni, Mariaus Jonučio, Kęstučio Kasparavičiaus, Nomedos Marčėnaitės, Rimanto Rolios ir Karolio Strautnieko darbai. Parodoje dalyvaujančių lietuvių iliustruotojų kūryba pastaraisiais metais sėkmingai eksponuota parodose Italijoje (Genujoje ir Pavijoje), Belgijoje (Bruselyje), Liuksemburge, JAV (Philadelphijoje ir Washingtone). Antrojoje ekspozicijoje „André François centre“ pristatoma išskirtinai S. Eidrigevičiaus – „Šimtagalvio žmogaus“ („L'Homme Cent têtes“) – kūryba.

Oskaras Milašius

Atkelta iš 5 psl.

Kai kada, regis, interpretaciją kiek supainioja nepakankamas krašto realijų pažinimas, tarkim, vietovardžiai traktuojami tiesiogine jų reikšme, tuomet posmas „Iš Bajorų / Brolis žirgą pirk...“ (originalas cituojamas Paaškinimuose, p. 270) traktuojamas: čia „veikia lietuvių didikai“ (p. 127). Šiaip ar taip, lietuvių liaudies dainos autoriui liudija ir pagoniškoje Lietuvoje dominavusį „religinių dorybių skaistumą“ (p. 117).

Greta liaudies dainų, lituanistikos „bloką“ sudaro ir kitiems menams skirti tekstai: K. Šimonio parodos pristatymas, „kilimams“ (taip įvardijęs savo tekstą autorius, manyčiau, kalba tiesiog apie lietuviškuosius audinius)

Turiu prisipažinti nesanti kompetentinga įvertinti tų straipsnių, kuriuos vertėtų vadinti jau ne publicistiniais, bet moksliniais (ar į tokius pretenduojančiais). Šiems priskirtini, manyčiau, du vėlyvojo laikotarpio tekstai – „Iberiškos žydų tautos ištakos“ (1932) ir „Lietuvių tautos ištakos“ (1937). Išvis, kai autoriai (t. p. ir šiandieniniai) pradeda ne tik nardyti istorinėse gilumose ir geografinėse platumose, bet ir džiaugtis nutolusių tautų sąsajomis ar bendra kilme, pasitelkdami panašiai skambančius žodžius, mane ištinka *nevierno* Tamošiaus sindromas. Autorius savo koncepciją – iberišką ne tik žydų, bet ir lietuvių kilmę – matyt, bent jau mintyse rutuliojęs iki gyvenimo pabaigos, vis dėlto pripažįsta: „Remdamiesi griežtai moksliniais lingvistikos ir kraniologijos įrodymais, mes esame priversti kalbėti apie iberišką lietuvių kilmę. Bet abiejų folklorų tapatumą galėtume taip pat sėkmingai paašškinti prekybiniais priešistorinių laikų ryšiais“ (p. 252).

Pristatydamas du vėlyvuosius, mūsų įvardytus moksliniais, tekstus G. Dručkute pažymi: „Šios studijos savaip užbaigia Milašiaus metafizinius svarstymus, pradėtus veikaluose *Ars magna* (1924) ir *Slėpiniai* (*Les Arcanes*, 1927 m.) (...). Žemiškajame plane siekis atrasti tautų ištakų bendrumus galėjo reikšti Milašiaus norą ir bandymą suderinti, į vieną visumą apimti abi savo tėvynes.“ (p. 13).

Tekstų komentarami knygos gale, galima sakyti, santūriai: mums pranešamas originalus straipsnio pavadinimas, jo publikavimo data, t. p. trumpai pristatomi tekste minimi asmenys. Būtų nudžiuginę išsamesni, bet kilus klausimams, verta sugrįžti prie įvadinio straipsnio – ten galbūt rasime atsakymą.

Išties verta padėkoti sudarytojui, matyt, ir leidinio iniciatorei G. Dručkutei už poeto pristatymą jau publicisto, politikos ir meno teoretiko vaidmenyje. Žinojome O. Milašių pasišventėliškai tarnavus jaunai Lietuvos valstybei, dabar susipažinome su tomis idėjinėmis, istorinėmis (netgi – moralinėmis) nuostatomis, kuriomis ši tarnystė buvo grįsta.

Knyga Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto leidyklos gražiai išleista – ant viršelio skriejantis baltas Čiurlionis Vytis deramai simbolizuoja lietuvių, Tautos ir valstybės idėja persmelktą autoriaus poziciją (dailininkas Rokas Gelažius).

O pristatant šį leidinį šiemetėje Vilniaus knygų mugėje LLTI leidyklos direktorius džiaugdamsis stebėjos: ar čia Milašius taip gražiai parašė, ar vertėjos taip gražiai išvertė... □